

Ekonomiutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2017—2020

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2017—2020 (SRR 3/2016 rd): Ärendet har lämnats till ekonomiutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 13.5.2016.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ekonomidirektör Mika Niemelä , arbets- och näringsministeriet
- utvecklingsdirektör Hannu Kemppainen, Innovationsfinansieringsverket Tekes
- äldre forskare Ilkka Kiema, Löntagarnas forskningsinstitut
- affärsområdesdirektör Jussi Haarasilta, Finnvera Abp
- branschdirektör Jouko Suokas, Teknologiska forskningscentralen VTT Ab
- ekonomisk expert Simo Pinomaa, Finlands näringsliv rf
- chefsekonom Ralf Sund, Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Statens ekonomiska forskningscentral VATT
- Näringslivets forskningsinstitut ETLA
- Centralhandelskammaren
- Finlands naturskyddsförbund rf
- Företagarna i Finland rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt. Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2017—2020 återspeglar det ekonomiskt svåra läget med avseende på närings- och innovationspolitiken. Planen bygger på antagandet att den ekonomiska tillväxten blir 0,9—1,2 procent per år. Utgångsläget är utmanande: till följd av den utdragna lågkonjunkturen har ekonomin anpassats kraftigt i flera år och anpassningsåtgärder måste fortsätta. Den arbetsföra befolkningens medelålder stiger, vilket starkt påverkar finansieringsbasen för de offentliga finanserna under de närmaste åren. Regeringens po-

Utlåtande EkuU 14/2016 rd

litiska alternativ begränsas bland annat av EU:s tillväxt- och stabilitetspakt, som ålägger Finland att reducera den offentliga sektorns strukturella underskott så att det närmar sig det medelfristiga målet. Enligt regeringens finanspolitiska program kan hållbarhetsunderskottet åtgärdas genom nedskärningar, framtida tillväxt och strukturella reformer. Effekterna av anpassningsåtgärderna visar sig dock med lång fördröjning, så problemet med obalans i de offentliga finanserna torde kvarstå under de närmaste åren.

Ekonomiutskottet omfattar i huvudsak riktlinjerna i statsrådets redogörelse och noterar följande angående de teman som hör till dess ansvarsområde.

Tillväxtprognosen och målen. Utskottet konstaterar att statsrådet i redogörelsen förtjänstfullt har identifierat problempunkterna i ekonomin, men att detta inte fullt ut återspeglas i de valda lösningarna. För att resurserna ska nå ut till nya eller lönsammare företag och funktioner är det viktigt att arbetsmarknaden, bostadsmarknaden och finansmarknaden fungerar väl. Utskottet bedömer också att redogörelsens tillväxtprognos är optimistisk i förhållande till planen, som i stället i hög grad bygger på att sysselsättningsgraden ökar. Den rigida arbetsmarknaden kan utgöra ett hinder för ökad sysselsättning, höjd konkurrenskraft och nyinvesteringar, och i förlängningen också för ekonomisk tillväxt.

Offentliga stöd. Resurserna för att stödja vår nationella konkurrenskraft och förnyelsen i näringslivet ligger över lag på en lägre nivå än tidigare och fortsätter minska mot slutet av ramperioden. Utskottet menar att den trenden är oroväckande. Det är sannolikt att nedskärningarna framför allt påverkar sådana samarbetsprojekt inom sme-sektorn som förutsätter utvecklingsarbete, eftersom aktörerna inom den offentliga förvaltningen tvingas dämpa sin roll som en bakgrundskraft som möjliggör projekten. Ekonomiutskottet påpekar att man inte utan vidare kan påstå att det är skadligt att täcka kostnaderna genom skuldsättning. När man överväger en lånebaserad lösning måste man fästa vikt vid huruvida utgiften kan ses som en investering som betalar sig. Utskottet erinrar om att effekten av satsningarna på till exempel spetsprojekten sist och slutligen beror på i vilken grad de permanent lyckas höja den offentliga förvaltningens effektivitet och skapa en ny produktiv plattform som ger den privata sektorn förutsättningar att senare klara sig också utan offentliga stöd.

Stöd för forskning och utveckling. De sakkunniga som utskottet hörde var i stor utsträckning ense om att nedskärningarna av stöden till Tekes och Teknologiska forskningscentralen VTT kan vara skadliga på lång sikt. Utifrån statistiska uppgifter har stöden varit ytterst nyttiga i det att de bidragit till förnyelsen av företagets verksamheter. Tekes och VTT har på senare år ansökt om och fått projektfinansiering av EU. Projekten har kunnat genomföras också tack vare den nationella medfinansieringen. Den hävstångseffekten kan gå förlorad om medfinansieringen äventyras. Utskottet menar att satsningarna på forskning, utveckling och innovationer samt incitamenten för risktagande är av central vikt om vi ska nå ekonomisk tillväxt.

Förutsättningar för tillväxt. Den ekonomiska tillväxten är i hög grad beroende av att arbetsvolymen och förädlingsvärdet ökar. Det försvagade ekonomiska läget och omvälvningarna inom exportindustrin kräver målmedveten och än effektivare forskning och innovationsverksamhet. Det är problematiskt att de offentliga incitamenten för innovationer reduceras samtidigt som företagens egna investeringar i forskning och innovationer tynar. Nedskärningarna inom utbildningen

Utlåtande EkuU 14/2016 rd

och forskningen har tveklöst negativa effekter på kompetensutvecklingen och näringslivets innovativa förmåga. Inom åtskilliga sektorer har den offentliga förvaltningen en mycket stor roll på marknaden. Det allmänna kan genom sina upphandlingsbeslut ge fart åt nyutvecklingar och genom referensleveranser öppna dörrar för export av finländska innovationer.

Digitaliseringen. Trots det allmänt svaga läget växer de digitala verksamheterna kraftigt. Vikten av kompetens inom servicebranscherna accentueras då digitaliseringen öppnar upp för helt nya affärskoncept till exempel för optimering av servicefunktioner och uppdatering av produkter. Allt oftare profilerar sig företagen gentemot konkurrenterna genom att ta fram överraskande affärsmodeller, erbjuda service som överträffar förväntningarna eller genom andra helt nya koncept. Effektivare värdekedjor byggs upp med hjälp av modularitet, återtillverkning och återanvändning. Den offentliga sektorn kunde ge extra skjuts åt tillväxten genom pionjärprojekt och genom att undanröja oändamålsenlig reglering. Nya aktörer måste snabbt kunna ta plats på marknaden och utmana de etablerade lösningarna.

Cirkulär ekonomi. Cirkulär ekonomi avser nya ekonomiska modeller där materialen och värdet ingår i ett kretslopp och produkterna får mervärde genom anknytande tjänster. Det är inte bara frågan om en strävan efter minimalt avfall och maximal materialcirkulation utan innebär en övergripande planering av värdekedjorna och underhållsmöjligheterna så att produkterna får en så lång livscykel som möjligt. Ekonomiutskottet menar att den cirkulära ekonomin är ett välkommet bidrag i strävan efter ett samhälle som vilar på principerna för en hållbar utveckling. Ett Finland som går i bräschen när det gäller cirkulär ekonomi och ren teknik har i sektorn en avsevärd exportpotential som kunde fylla det hål som lämnats av den avtynande industrin och bidra till att upprätthålla välfärdssamhället.

Verkningarna av beskattningen och företagsfinansieringen. För att få fram innovationer som ger genomslag krävs risktålig finansiering. Vid utvecklingen av beskattningen och företagsfinansieringen bör vi se till att det är möjligt, och förnuftigt med hänsyn till avkastningsförväntningarna, att utsätta sig för företagarrisken och placera i nya verksamheter där risken är hög. Ett syfte med och ett villkor för de näringspolitiska lösningarna måste därför vara att stärka de allmänna betingelserna för företagen.

En fungerande finansmarknad är ett av de viktigaste elementen i företagets omvärld. Utfrågningen av de sakkunniga gav delvis motsägelsefull information om det aktuella läget inom företagsfinansieringen. Det förefaller att finnas ett behov på marknaden dels för en bredare användning av de nuvarande instrumenten, dels för helt nya finansiella modeller och tjänster. De instrument som tillämpas i företagsfinansieringen kommer under ramperioden att utvecklas så att tyngdpunkten så småningom förskjuts från direkta stöd som inte återbetalas till instrument som återbetalas. Ekonomiutskottet anser att det i princip är rätt linjeval, men upprepar sin oro över situationen för nystartade företag.

I ett europeiskt perspektiv är den finländska industrin exceptionellt energiintensiv. Besluten i energifrågor, inklusive de beskattningsmässiga valen, påverkar därför näringslivet extra mycket.

Utlåtande EkUU 14/2016 rd

Incitamentsystemen måste bilda en konsekvent helhet; de olika insatserna får inte dra undan mattan för varandra. Konsekvens och harmoniserade styrmedel blir allt viktigare ledstjärnor i ett läge där villkoren för de offentliga finanserna stramas åt allt mer.

Exporten. Sysselsättningen och därmed förutsättningarna för att finansiera välfärden beror i sista hand på hur eftertraktade våra produkter är och vad de kostar på den internationella marknaden. Några få stora exportföretag står för en avsevärd del av landets totala export. Det bidrar till att enskilda företags företagsekonomiska beslut kan ge stor effekt på den finländska ekonomin. Exporten har också återverkningar för de inhemska underleverantörskedjorna och för investeringarna.

Utskottet hänvisar till ett tidigare ställningstagande (EkUB 6/2016 rd — RP 22/2016 rd) enligt vilket det i Finland, liksom i ett flertal andra EU-länder, finns stödsystem som i första hand och ursprungligen tagits fram därför att andra länder redan har motsvarande stöd; man har ansett det nödvändigt att garantera så rättvisa konkurrensvillkor som möjligt för företagen i Finland. Även om konkurrensneutraliteten måste betraktas som ett viktigt mål på lång sikt understryker utskottet att de nationella lösningarna inte får leda till en ojämlig konkurrensställning för finländska företag som konkurrerar på den internationella marknaden.

Avslutningsvis. Företagens omvärldsvillkor måste utvecklas på lång sikt och med målet att företagen då de fattar beslut om investeringar kan förutse vilka totalekonomiska konsekvenser besluten ger på lång sikt. Ekonomiutskottet har i flera tidigare ställningstaganden (EkUU 11/2015 rd — RP 30/2015 rd, SRR 1/2015 rd) betonat betydelsen av en stabil och förutsägbar nationell lagstiftning vid skapandet av en gynnsam omvärld för företagsamhet. Det är likväl nödvändigt att uppdatera utgiftsposterna och omvärdera de särskilda insatsområdena på det sätt som bedöms vara mest ändamålsenligt; i takt med att marknaden förändras måste också den offentliga sektorn anpassa sig till förändringarna. Ekonomiutskottet understryker därför vikten av en helhetsbedömning när beslut om incitament- och sanktionssystem fattas. Normerna måste vara konsekventa, så att målen för de olika sektorerna beaktas balanserat och så att det finns utrymme också för helt nya affärsmodeller.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ekonomiutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 10.5.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Kaj Turunen saf
vice ordförande Harri Jaskari saml
medlem Hannu Hoskonen cent

Utlåtande EkUU 14/2016 rd

medlem Lauri Ihalainen sd
medlem Eero Lehti saml
medlem Rami Lehto saf
medlem Mika Lintilä cent
medlem Martti Mölsä saf
medlem Arto Pirttilahti cent
medlem Kristiina Salonen sd
medlem Hanna Sarkkinen vänst
medlem Ville Skinnari sd
medlem Antero Vartia gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Teija Miller.

Utlåtande EkUU 14/2016 rd Avvikande mening

AVVIKANDE MENING

Motivering

Av planen för de offentliga finanserna 2017—2020 framgår att den ekonomiska tillväxten blir svag under ramperioden — i genomsnitt något över en procent per år. Regeringen kan inte nå de fastställda målen för sysselsättningen genom en så anspråkslös tillväxt. Om konkurrenskraftsavtalet mellan arbetsmarknadsorganisationerna går i lås blir den ekonomiska politiken mer förutsebar och stabil. Avtalet har också en avsevärd sysselsättande effekt.

Det allvarliga ekonomiska läget i Finland fortsätter. Bruttonationalprodukten har minskat under flera års tid. Enligt de senaste prognoserna kommer den ekonomiska tillväxten att vara anspråkslös under de kommande åren. Antalet arbetslösa har ökat till 351 000, dvs. 4 000 mer än för ett år sedan. Långtidsarbetslösheten ökar fortsatt och är nu 122 000 arbetslösa. Den ökande strukturella arbetslösheten bromsar upp den ekonomiska tillväxten och kan i värsta fall leda till social marginalisering. Arbetslöshetsperioderna har blivit längre. Strukturförändringarna inom industrin, den låga investeringsnivån, arbetslösheten – som med tiden blivit strukturell – och den allt äldre befolkningen har försvagat vår ekonomiska situation.

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2017—2020 inga ger fullgoda svar på de centrala frågorna om hur ekonomin och sysselsättningen kan lyftas, det vill säga hur vi kan stärka exporten, öka investeringarna här hemma, höja produktiviteten och sysselsättningen samt stärka efterfrågan och kompetensen. Regeringen har försökt måla upp en bild där det allvarliga läget kan rättas till genom nedskärningar och satsningar på spetsprojekt. I själva verket finns det risk för att regeringens i och för sig helt riktiga mål för ekonomisk utveckling och bättre sysselsättning inte realiserar.

Även om det finns angelägna projekt bland de tidsbestämda spetsprojekten måste man särskilt beakta att regeringen samtidigt genomför nedskärningar som i väsentlig grad försvagar de faktiska möjligheterna till ekonomisk tillväxt.

Regeringen tänker sänka anslaget för närings- och innovationspolitik från 858 till 722 miljoner euro under ramperioden. Det faktum att den årliga nedskärningen av Innovationsfinansieringsverket Tekes fullmakter att bevilja understöd sänks med 130 miljoner euro från och med 2016 kommer att minska betalningsanslaget under momentet med 70 miljoner euro under ramperioden. Anslagen för sysselsättnings- och företagsamhetspolitik minskar likaså under ramperioden från 628 miljoner till 562 miljoner euro.

Vi menar att så stora nedskärningar försvagar Tekes verksamhet och därför inte bör genomföras. De här nedskärningarna innebär allvarlig risk för att vår innovationsverksamhet och höga kompetens går förlorade. Det kommer att ta längre tid att få ut nya produkter på marknaden och vissa fall hindras marknadsintroduktion. Vi går miste om nya innovationer. Likaså kommer de viktiga pilotprojekten för små och medelstora företag i riskzonen. Följden blir ökade svårigheter att skapa nya jobb. Neddragningar i anslagen till Tekes leder sannolikt också till att företagen satsar

Utlåtande EkUU 14/2016 rd

Avvikande mening

ännu mindre på FoU och innovationer, eftersom det inte längre finns några gemensamma projekt och de inte har vare sig intresse eller resurser att genomföra projekt ensamma.

Sakkunniga har framfört att den ekonomiska tillväxten i Finland på senare år har bromsats upp särskilt av den svaga exporten inom sektorer med hög produktivitet. Skälen till detta anses inte vara av allmän, strukturell art. Det har i stället olika branschspecifika orsaker som till exempel den vikande efterfrågan på pappersindustrins produkter, svårigheterna inom varvsindustrin, Nokias svaga framgång som mobiltelefonföretag och den minskande handeln med Ryssland. Likaså är Finlands export över lag beroende av alltför få företag. Exporten av varor och tjänster stod 2008 för 48 procent av Finlands bruttonationalprodukt, medan motsvarande siffra 2015 var endast 38 procent.

Finland bör lyfta fram bland annat den privata servicesektorn som ett viktigt insatsområde och införa ett strategiskt program för policyn för näring, tillväxt och sysselsättning inom den privata servicesektorn, inbegripet turism. Samtidigt bör Finland aktivt utnyttja Europeiska fonden för strategiska investeringar (ESIR) för att vi ska få betydande medfinansiering för bland annat infrastrukturprojekt. Finland behöver bli bättre på att söka bidrag för nya investeringar. Internationaliseringen i små och medelstora företag spelar en viktig roll som tillväxtpotential. Därför behöver vi högkvalitativa och likvärdiga tjänster för internationalisering i hela landet.

Exporten måste breddas inom industribranscherna, men också i ett vidare perspektiv genom satsningar på tjänsteexport och kreativa affärsmodeller. Vi bör utreda förutsättningarna för att bilda ett nytt statligt specialbolag eller någon annan organisation med uppgift att stärka exporten. Bolagets främsta uppgift skulle vara att hjälpa små och medelstora tillväxtorienterade företag med exportfunktionerna på dagens föränderliga marknad. Det nya bolaget skulle utgöra en plattform som samlar exportföretag inom olika branscher och därigenom gör det möjligt att erbjuda omfattande projektpaket i stället för endast enskilda produkter. Bolaget skulle samordna de olika offentliga finansieringsinstrumenten och hjälpa exportföretagen utnyttja dem bättre än i dag.

Vidare borde regeringen, genom ett brett samarbete, göra upp en färdplan för cirkulär ekonomi. Färdplanen skulle vara en ambitiös vision av hur den cirkulära ekonomins möjligheter främjas effektivt. I en cirkulär ekonomi kvarstår resurserna i det fortsatta ekonomiska flödet trots att produkten nått slutet av sin livscykel. Målet är samtidigt att tillverka materialen och produkterna så att de fortsätter leva i kretsloppet.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan och inte stöder statsrådets handlingslinje.

Utlåtande EkUU 14/2016 rd
Avvikande mening

Helsingfors 10.5.2016

Lauri Ihalainen sd
Hanna Sarkkinen vänst
Kristiina Salonen sd
Ville Skinnari sd
Antero Vartia gröna